

การพัฒนารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรค โรงพยาบาลพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

วิภาพร ทุมโนน้อย, ศักดิภรณ์ ไชยบัวแดง พว.

โรงพยาบาลพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและศึกษาผลลัพธ์ของรูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคในโรงพยาบาลพยุหะภูมิพิสัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้ให้บริการ ทีมสหวิชาชีพคณะกรรมการวัณโรคระดับโรงพยาบาลจำนวน 25 คน 2. กลุ่มผู้รับบริการ ผู้ป่วยวัณโรคที่ลงทะเบียนที่คลินิกวัณโรคโรงพยาบาลพยุหะภูมิพิสัยระหว่างต.ค.2564-ก.ย.2565 จำนวน 113 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเอง แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ป่วยและทีมสหวิชาชีพ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนา ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมานใช้สถิติ Paired t-test พบว่ารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคในโรงพยาบาลพยุหะภูมิพิสัยได้พัฒนาขึ้น และมีแนวทางการจัดการวัณโรคอย่างเป็นระบบ โดยมี (1) การใช้กลยุทธ์ 2x2x2 Model ในการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรค (2) การมี Discharge plan เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพยาบาลแผนกผู้ป่วยในก่อน Discharge (3) การจำแนกผู้ป่วยที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิตอย่างชัดเจน (4) การใช้คิวอาร์โค้ดที่สมุดประจำตัวผู้ป่วยวัณโรคเพื่อเจ้าหน้าที่รพ.สต. หรือ อสม.ให้การเยี่ยมบ้านตามเกณฑ์ ส่งผลให้ผลลัพธ์ของการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรคในอำเภอพยุหะภูมิพิสัยมีผลลัพธ์ดี เช่น ความสำเร็จของการรักษาวัณโรคหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาจาก 88.07% เป็น 90.20% อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยวัณโรคต่ำกว่าก่อนการพัฒนา จาก 8.26% เป็น 4.56% และพบว่าอัตราการขาดการรักษาติดต่อกันมากกว่า 2 เดือน ของผู้ป่วยวัณโรคต่ำกว่าก่อนการพัฒนา จาก 3.6% เหลือ 1.2% ผู้ป่วยวัณโรคที่กลับมาเป็นซ้ำหลังรักษาวัณโรคใน 1 ปีลดลงจาก 10.61% เป็น 8.03% ผลการรักษาเมื่อสิ้นสุดระยะเข้มข้นของผู้ป่วยใหม่และรักษาซ้ำลดลง จาก 76.83% เป็น 93.33% ปัจจัยที่มีผลในความสำเร็จเกิดจากการสนับสนุนจากผู้บริหาร การร่วมแรงร่วมใจจากทีมสหวิชาชีพที่ดูแลผู้ป่วย รวมถึงความตระหนักและความสำคัญของแผนการรักษาโรคที่มีผลกระทบต่อคุณภาพของการดูแลรักษาวัณโรคในโรงพยาบาล ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานและบรรลุเป้าหมายที่ยั่งยืน

ชื่อเรื่อง : การพัฒนารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรค โรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย : วิชาพร ทูมน้อย, ศักดิภัณฑ ไชยบัวแดง พว.

ผู้นำเสนอ วิชาพร ทูมน้อย wipapornyodyingyong@gmail.com

สรุปสาระสำคัญ

บทนำ : วัณโรคเป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศไทย องค์การอนามัยโลกได้จัดกลุ่มประเทศ High Burden Country Lists ปี ค.ศ.2016-2020 ประเทศไทยจัดอยู่ใน 1 ใน 14 ประเทศ ที่มีภาระวัณโรค วัณโรคที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อ HIV และวัณโรคดื้อยา สถานการณ์การดำเนินงานด้านการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัย พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคเสียชีวิตระหว่างการรักษาสูง ผู้ป่วยวัณโรครายใหม่ที่ได้รับการวินิจฉัย ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนรักษา ไม่มีแนวปฏิบัติทางคลินิกของโรควัณโรคที่ชัดเจนที่จะใช้ที่แผนกต่างๆในโรงพยาบาล ทำให้ผู้ป่วยไม่ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคและขั้นตอนการรักษา และไม่ตระหนักเห็นความสำคัญของการมาติดตามการรักษาตามนัด ส่งผลให้ผู้ป่วยขาดนัด ขาดยา (Loss to follow up) ทำให้เกิดการรักษาล้มเหลว (Treatment failure) กลับมาเป็นวัณโรคซ้ำ (Relapse) และเกิดเชื้อดื้อยา (Drugs resistant) โดยมี **วัตถุประสงค์** เพื่อพัฒนาและศึกษาผลลัพธ์รูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคในโรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัย

วิธีการศึกษา : การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรค โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1. ผู้ให้บริการ ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพคณะกรรมการวัณโรคระดับโรงพยาบาล จำนวน 25 คน 2. กลุ่มผู้รับบริการซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้ป่วยวัณโรคที่ขึ้นทะเบียนที่คลินิกวัณโรค โรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัย ระหว่าง 1 ต.ค.2564 – 30 ก.ย.2565 1.เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากระบบรายงาน TB07 Program NTIP (National Tuberculosis Information Program) จำนวน 113 ราย 2.เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ (1) แบบประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเองในการปฏิบัติตามแผนการรักษาผู้ป่วยวัณโรค (2) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ป่วย (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของทีมสหวิชาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมานใช้สถิติ Pair t-test

ผลการศึกษา : การพัฒนารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัยที่พัฒนาขึ้น มีการพัฒนาแนวทางการจัดการวัณโรคอย่างเป็นระบบ เกิดรูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรค โรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัยขึ้น โดยได้นำ (1) ใช้กลยุทธ์ 2x2x2 Model มาเป็นกรอบในการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรคให้ครอบคลุม (2) มี Discharge plan เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพยาบาลแผนกผู้ป่วยในใช้เป็นเกณฑ์กำหนดมาตรฐานก่อน Discharge ผู้ป่วยโดยมีการประเมินความรู้และให้ความรู้ผู้ป่วยและญาติก่อนกลับบ้านโดยทีมสหวิชาชีพ (3) มีรูปแบบการจำแนกผู้ป่วยที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิตอย่างชัดเจนโดยใช้เกณฑ์สีแดงคือเสี่ยงสูง เหลืองเสี่ยงปานกลาง และเขียวเสี่ยงน้อย ในการประเมินทางการพยาบาลผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน และการส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่รพ.สต. เพื่อใช้ในการติดตามเยี่ยมบ้านผู้ป่วยให้ถูกต้อง (4) มีคิวอาร์โค้ดติดไว้ที่สมุดประจำตัวผู้ป่วยวัณโรคเพื่อให้เจ้าหน้าที่รพ.สต. หรือ อสม. แสกนเยี่ยมบ้านตามเกณฑ์การเยี่ยมบ้านผู้ป่วยวัณโรค ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการปฏิบัติตามแผนการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) จากการพัฒนารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัย ส่งผลต่อความพึงพอใจของทีมสหวิชาชีพต่อรูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัยคณภูมิพิสัย โดยก่อนการพัฒนาความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังพัฒนาเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ส่วนของผู้รับบริการพบว่าการพัฒนาความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นระดับมาก และส่งผลให้ผลลัพธ์

ของการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรค (Treatment outcome) อำเภอพยุหะภูมิพิสัย มีผลลัพธ์ ดังนี้ ความสำเร็จของการรักษาวัณโรค(Success rate) หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาจาก 88.07% เป็น 90.20% อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยวัณโรค (Dead rate) อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าก่อนการพัฒนา จาก 8.26% เป็น 4.56% และพบว่าอัตราการขาดการรักษาติดต่อกันมากกว่า 2 เดือน (Loss to follow up) ของผู้ป่วยวัณโรคอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าก่อนการพัฒนา จาก 3.6% เหลือ 1.2% ผู้ป่วยวัณโรคกลับมาเป็นซ้ำหลังรักษาวัณโรคภายใน 1 ปี (Relapse) ลดลงจาก 10.61% เหลือ 8.03% ผลการรักษาเมื่อสิ้นสุดระยะเข้มข้นของผู้ป่วยใหม่และรักษาซ้ำ (intensive phase of treatment for patients) ลดลง จาก 76.83% เป็น 93.33%

อภิปรายผล : การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาและศึกษาผลของรูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโดยใช้แนวทางหลายวิธีร่วมกัน มาเป็นกรอบในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค โดยอ้างอิงจากแนวทางการควบคุมวัณโรคประเทศไทย (NTP) พ.ศ.2564 และการเปรียบเทียบผลลัพธ์การดำเนินงานวัณโรคก่อนและหลังพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิตติพัทธ์ เอี่ยมรอด ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานควบคุมวัณโรคในพื้นที่จังหวัดตาก โดยผลการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคปอดรายใหม่พบว่าผลลัพธ์ของการรักษาสำเร็จ ร้อยละ 80.20 ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จเกิดจากการสนับสนุนจากผู้บริหาร การร่วมแรงร่วมใจจากทีมสหวิชาชีพที่ดูแลผู้ป่วย รวมถึงตัวผู้ป่วยและญาติที่มีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อแผนการรักษาของโรคส่งผลให้ การดำเนินงานคุณภาพโรงพยาบาลด้านการดูแลรักษาวัณโรค (Hospital Standards for Quality Tuberculosis Care) ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน บรรลุเป้าหมายและมีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรค เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยในชุมชนตนเองมากขึ้น
2. ควรมีการกำหนดนโยบายหรือตัวชี้วัดในระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเสี่ยงเข้ามา รับการคัดกรองวัณโรคให้เข้าถึงการวินิจฉัยและการรักษาได้เร็วส่งผลให้ลดอัตราการเสียชีวิตในผู้ป่วยวัณโรคลงได้